

METSÄNTUTKIMUSLAITOS

Metsäteknologian tutkimusosasto

1/1968

Tukkien mittauksen rationalisointitutkimus

Ennakkotietoja

P e n t t i R i k k o n e n

Helsinki 7.10.1968

METSÄNTUTKIMUSLAITOS
Kirjasto

7

JOHDANTO

Mittaus on myös tukkien osalta osoittautunut puutavaran korjuun rationalisointia haittaavaksi tekijäksi. Varsinkin silloin, kun tukit tehdään mittaamatta, tulee jälkeenpäin suoritettavan mittauksen aiheuttama lisätyö korostetusti esiin. Tarve mitata tukkeja perinteellisestä menetelmästä poikkeavalla tavalla on tullut ajankohtaiseksi. Eräänä vaihtoehtona on kuormamittaus pino- tai painomittauksena. Koska tiedot tukkikuormien pinotiheydestä, pino-kuutioon sisältyvästä kuutiojalkamäärästä samoin kuin vastaavista painoon perustuvista suhdeluvuista ovat puutteelliset, on kyseisiä muuntolukuja koskevat tutkimusselvitykset katsottu tarpeellisiksi. Tämän takia aloittikin metsäntutkimuslaitoksen metsäteknologian tutkimuosasto kevätkesällä 1968 yhteistyössä Enso-Gutzeit Osakeyhtiön metsäosaston kanssa tukkien kuormamittausta koskevan tutkimuksen. Tutkimusaineistoa, jota tukkien lisäksi kerättiin osaksi myös tukkirunkojen hajamittaisen latvatavaran osalta, saatiinkin Enso-Gutzeit Osakeyhtiön toimesta kuluneena kesänä kerätyksi huomattava määrä. Koska aineiston peruslaskenta on metsäntutkimuslaitoksella myös suoritettu, on eräiden ennakkotietojen esittäminen katsottu tarpeelliseksi.

TUTKIMUSAINEISTO

Tutkimusaineisto on esitetty taulukossa 1. Kivisillan ja Honkalahden leimikot sijaittivat Pohjois-Karjalassa ja Mattarilan leimikko Imatran kauppalan läheisyydessä. Tukit apteerattiin silmä-

varaista apteerausta käyttäen ja karsittiin vajaakarsinnalla. Vain I ja II laatuluokan tukkeja pyrittiin tekemään, jolloin III laatuluokan osuus rungosta jäi latvatavaraan.

MITTAUKSET

Jokaisesta tukkikuormasta mitattiin tukkien teknillinen kuutio, sekä kuorman pinomitta ja paino. Pinomitta mitattiin pääosasta aineistoa sekä kuormauspaikalla että kuljetuksen päätepisteessä tehdasvarastolla. Kuormissa havaittavien normaalista poikkeavien aukkojen osuus pyrittiin määrittämään ns. tyhjän tilan vähennyksenä. Kivisillan ja Honkalahden leimikoissa suoritettiin keskeltämittaustukkien todellisen kiintomitan laskemista varten. Mattarilan leimikossa mitattiin kiintomitta upotusmenetelmällä. Lisätunnukseksi painomittausta varten mitattiin sydänpuun osuus tukkien latvaleyk-
kauksesta. Kuljetuksessa irronneen kuoren osuus arvioitiin.

TUTKIMUSTULOKSIA

Tutkimustuloksia on esitetty taulukossa 2. Mm. seuraavia havaintoja ja johtopäätöksiä voidaan tehdä.

T u k k i k u o r m i e n p i t u u s on mitattu keskimäärin todellista pituutta (selitys taulukossa) pienemmäksi. Tapaukset, joissa pituus mitattiin todellista pituutta suuremmaksi käsittivät vain 11 % aineistosta. Taipumus pituuden aliarviointiin näyttää olevan yleistettävissä. Taulukossa 2 on esitetty metsässä suoritettun pinomittauksen mukaisten $j^3/p-m^3$ - ja pinotiheyslukujen

lisäksi vastaavat todellisen pituuden mukaiset luvut. Kuorman pituuden arviointivirheestä johtuen ovat korjatut luvut arvioinnin mukaisia lukuja pienemmät. Korjaus on myös pienentänyt hajontaa. Variaatiokertoimien välisestä erosta voidaan päätellä, missä määrin hajamittaisen tavaran pinomittaus on määrämittaisen tavaran pinomittauستا epä tarkempaa ja missä määrin on korkeintaan mahdollista tarkentaa hajamittaisen tavaran pinomittauستا kuorman pituuden mittauستا tarkentamalla.

T e k n i l l i n e n k u u t i o j a l k a m ä ä r ä
p i n o k u u t i o m e t r i s s ä. Pinokuutiometrin kuutiojalkamäärään vaikuttavat tukkien latvamuotoluvut ja kuormien pinotiheys. Latvamuotolukuun vaikuttavat puolestaan tukkien kapeneminen, pituus ja järeys sekä pinotiheyteen edellämainittujen seikkojen lisäksi tukkien lenkous sekä ladonnan ja karsinnan laatu. Kyseinen tunnus on siis riippuvainen varsin monista tekijöistä ja sen hajonta onkin yhdistetyssä aineistossa muiden taulukossa esitettyjen suhdelukujen hajontaa suurempi. Suhdeluku on Mattarilan leimikossa selvästi pienempi kuin Kivisillan ja Honkalahden leimikoissa. Tämä on yllättävää, koska edellämainitun leimikon tukit olivat jälkimmäisten leimikoiden tukkeja lyhyempiä ja järeämpiä. Koska ero ei ole selvitettävissä myöskään pinotiheyden perusteella, on se viävä tukkien kapenemiseron tiliin.

P i n o t i h e y s l u v u t ovat suurempia kuin tasapituuiselle vastaavan pituiselle paperipuulle käytetyt luvut (vrt. T a p i o n T a s k u k i r j a). Näin ollen ei vajaakarsinnalla ole tässä tapauksessa ilmeisesti ollut sanottavaa vaikutusta pinotiheyteen. Tätä olettamusta tukee havainto, että myös kuusi-

tukeilla, joilla vajaakarsinnan vaikutus pinotiheyteen pitäisi olla selvempi, on pinotiheys myös verraten suuri. Selitys korkeisiin pinotiheyksiin saattaa olla siinä, että kuormissa olevissa tukeissa tyvipölkkyjen juurenniskat ja tyvilaajenemat jäävät useammin pinonpään ulkopuolelle kuin pinon sisään. Kiintomitan mittausmenetelmien eron ja irronneen kuoren merkitystä pinotiheyteen ei ole vielä tässä vaiheessa voitu selvittää.

Painoon perustuvien suhdelukujen hajonta on vastaavien pinomittaan perustuvien lukujen hajontaa pienempi. Painomittaus on siis tässä tapauksessa osoittautunut mäntytukkien kohdalla pinomittausta huomattavasti tarkemmaksi mittausmenetelmäksi. Mäntyranigoilla ja kuusitukeilla havaitaan sama suuntaus joskin aineiston vähäisyys on näiden osalta otettava huomioon. Toisaalta on muistettava, että punnitukset ovat tapahtuneet heti kaadon jälkeen, ja että tukit ovat olleet lähinnä I ja II laatuluokan tukkeja.

Tutkimustulosten vertailu kuusi- ja mäntytukkien kesken osoittaa mm., että pino-kuutioon sisältyvä kuutiojalkamäärä ja pinotiheys ovat kuusitukeilla olleet pienemmät kuin mäntytukeilla. Kuusitukit ovat olleet myös mäntytukkeja kevyempiä. Suhdelukujen variaatiokertoimet ovat kummallakin puulajilla samaa suuruusluokkaa.

Rankatavaraa kertyi käsittelykelpoinen aineisto vain männyn osalta. Rankatavarakuormien pinotiheyden hajonta on ollut tukkikuormien pinotiheyden hajontaa suurempi ja pinotiheys

odotetusti tukkikuormien pinotiheyttä pienempi. Verraten suureen pinotiheyksien eroon saattaa olla merkitystä vajaakarsinnalla, jonka vaikutus latvatavaralla on luonnollisesti suurempi kuin tukeilla.

AINEISTON JATKOKÄSITTELYSTÄ JA LISÄTUTKIMUKSISTA

Tutkimusaineistoa tullaan käsittelemään siten, että mahdollisuudet mm. tukkiluvun ja jj-määrän käyttämiseksi lisätunnuksena tukkikuormien mittaustuloksen arvostelemisessa tulevat selvitettyiksi. Samoin selvitetään mm. sydänpuuosuuden merkitystä painoon perustuvissa suhdeluvuissa. Aineistoa käytetään hyväksi myös pisto-koemittauksen käytön mahdollisuuksien tarkasteluun.

Koska nyt kerätty aineisto sisältää tuloksia vain kolmesta leimikosta, ei siitä saada tietoja leimikoiden välisestä vaihtelusta koko laajuudessaan mäntytukkienkaan osalta. Kuusitukeista saatuja tietoja voidaan pitää vain viitteellisinä. Kokonaiskäsityksen saaminen kuormamittauksen mahdollisuuksista edellyttää näin ollen lisääaineiston keräämistä.

Taulukko 1. Tutkimusaineisto

Leimikko	Puutavara- laji	j ³ yhteensä	Kuormia yhteensä	Kuorman keskikoko, j ³	JJ, yhteensä	Tukkeja, kpl	Tukin keski- pituus, j	Tukin keski- kuutio
1	Mänty- tukki	30917.0	57	542.4	87217	5266	16.6	5.9
2	"	32062.7	60	534.4	93838	5598	16.8	5.7
3	"	50441.5	122	413.5	119816	7464	16.1	6.8
1-3	"	113422.2	239	474.6	300871	18328	16.4	6.2
1	Kuusi- tukki	3786.1	8	473.3	10460	655	16.0	5.8
2	"	6943.8	14	496.0	19356	1157	16.7	6.0
3	"	4094.9	10	409.5	9472	594	15.9	6.9
1-3	"	14824.8	32	463.3	39288	2406	16.3	6.2
3	Mänty- ranka	-	43	-	-	-	-	-
3	Kuusi- ranka	-	4	-	-	-	-	-

1 = Honkalahti

2 = Kivisilta

3 = Mattarila

Taulukko 2. Pino- ja painomittauksen suhdelukuja

Leimikko	Puutavara-laji	Kuormia kpl	Kuorman pituus, cm		Pituusero %	$j^3/p-m^{3b}$ Keski-arvo Var. ker-roin	$j^3/p-m^3$ (korj. c) Keski-arvo Var. ker-roin	$k-m^3/p-m^{3b}$ (pinoitiheys) Keski-arvo Var. ker-roin	$k-m^3/p-m^3$ (korj. e) (pinoitiheys) Keski-arvo Var. ker-roin	$k-m^3/tonni$ Keski-arvo Var. ker-roin	$j^3/tonni$ Keski-arvo Var. ker-roin				
			Arvioitu (metsä) linen	To-del-											
1	Mäntytukki	57	518	528	1.9	19.4	5.8	0.749	4.9	0.736	3.7	1.191	3.5	30.7	5.3
2	"	60	519	535	3.1	19.6	4.2	0.749	3.6	0.724	2.5	1.210	2.7	31.7	3.5
3	"	122	491	510	3.9	18.7	7.7	0.749	5.0	0.720	4.6	1.241	2.4	30.9	4.9
1-3	"	239	504	521	3.4	19.1	6.8	0.749	4.7	0.725	4.1	1.221	3.3	31.1	4.8
1	Kuusitukki	8 ^{a)}	489	506	3.5	17.4	1.6	0.711	2.2	0.687	1.6	1.273	2.3	31.3	3.0
2	"	14 ^{a)}	512	530	3.5	18.1	4.5	0.707	4.3	0.683	3.0	1.265	4.7	32.5	5.3
3	"	10 ^{a)}	493	509	3.2	16.7	9.0	0.680	6.5	0.658	5.3	1.279	3.6	31.3	7.2
1-3	"	32	500	517	3.4	17.5	6.6	0.699	4.9	0.676	4.0	1.271	3.8	31.8	5.8
3	Mäntyranka	43	-	-	-	-	-	0.643	7.4	-	-	1.234	3.1	-	-
(3	Kuusiranka	4 ^{a)}	-	-	-	-	-	0.646	6.7	-	-	1.230	2.9	-	-

1 = Honkalahti

2 = Kivisilta

3 = Mattarila

a) = Leimikoittaiset aineistot ovat liian pienet johtopäätösten tekoa varten

b) = Tukkikuormien metsässä tapahtunutta mittausta vastaavat suhdeluvut

c) = Tukkikuormien metsässä mitattua korkeutta ja leveyttä sekä todellista pituutta vastaavat suhdeluvut.

Todellinen pituus = Tukkikuorman tukkien latvan poikkileikkauspinta-alalla painotettu keskipituus.